

NOTA BENE: МОВОЮ ОРИГІНАЛУ

ІЗ КНИГИ СЕРГІЯ ПЛОХІЯ. ПОХОДЖЕННЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАЦІЙ.
ДОМОДЕРНІ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ, РОСІЇ ТА БІЛОРУСІ.
АВТОРИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ – К.: КРИТИКА, 2015. –
424 С.

Слово до українського читача

Цю книжку було завершено під час Помаранчевої революції. Вона вийшла друком у видавництві Кембриджського університету восени 2006 року, і коротка анотація на обкладинці обіцяла читачеві пояснення історичних питань про спільність і відмінність східнослов'янських народів та націй, що їх революція поставила на порядок денний, надто у західному світі. Тепер, після Євромайдану та Революції гідності, анексії Росією Криму та розв'язання війни на Донбасі, ці питання набувають ще більшої актуальності, і то не тільки на Заході.

Російська агресія проти України та інспіровані ззовні сепаратистські рухи на сході країни відбулися і відбуваються під прапорами “Русского мира” – проекту, який бере початок у православно-імперській ідеології ХІХ та початку ХХ століття і суттєво відрізняється від моделей розв'язання “українського питання” за совєтської доби. Якщо совєтська модель передбачала визнання на політичному та культурному рівні окремішньої української ідентичності та нації, то запроваджена 2014 року в Україні “новоросійська” модель “Русского мира” заперечує право українців на існування як окремого етносу та нації і трактує їх як частину російського цілого, не залишаючи місця навіть для етнографічного малоросійства. Втім, накидвана Кремлем стратегія поділу України за етнічними, лінгвістичними та культурними ознаками наразилася на спротив із боку переважної більшості українського суспільства, яке об'єдналося навколо загальноєвропейських цінностей і поліетнічної та багатокультурної моделі української ідентичності.

Книжка, яку ви тримаєте у руках, розповідає про формування ідентичностей, що передували сучасним. Вона має за мету переглянути усталену в історіографії традицію розглядати східнослов'янські народи як примордіяльні (предковічні) утворення і “переселяти” у давнину етноцентричні нації модерної доби. Раніше науковці часто-густо уявляли минуле новочасних націй подібно до того, як іконописці зображують малятка Христа на руках Богородиці – маленького, але з цілком дорослим обличчям і осмисленим поглядом, який не залишає сумніву, що його носій уже знає, ким він є. Модель дослідження, наведена нижче, відходить від традицій іконопису і нагадує радше відео цифрового мікроскопа, що демонструє у пришвидшеному темпі тривалі процеси виникнення, синтезу, розщеплення і трансформації складних утворень.

Те, що запропоновано замість застарілих (як методологічно, так і з огляду на доступні тепер джерела) концепцій націєтворення, є історією постановки, адаптування та зміни кількох народо- або націєтворчих проектів, які у довгій перспективі долучилися до формування модерних націй, але не були споконвічним їх уособленням. Картина, яку ми отримуємо внаслідок такої

реконструкції уявлень, лояльностей та ідентичностей наших пращурів, є складною і динамічною, але вона дає уявлення про процеси творення колективних ідентичностей, що його попередня модель “пробудження” націй дати не хотіла і не могла. Я сподіваюся, ця книжка допоможе читачеві по-новому поглянути на наші сьогоднішні змагання за ідентичності та навколо них і завдяки цьому змінити власні уявлення про себе та інших. Адже одне з підставових тверджень цієї праці полягає у тому, що ідентичності завжди перебувають у русі. Нинішнє українське суспільство знає це ліпше за будь-кого.

Ця книжка йшла до українського читача майже десять років, і за цей час у мене накопичилося чимало боргів перед людьми та інституціями, дотичними до її української інкарнації. Загадаю тут тільки тих, кому завинив найбільше. Хочу висловити особливу подяку Миколі Климчуку і Тарасу Цимбалу за переклад праці, Вадимові Дивничу, Богдані Матіяш і Андрієві Мокроусову – за редагування, Українському інституту Гарвардського університету – за фінансову підтримку, а видавництву “Критика” на чолі з моїм колегою Григорієм Грабовичем – за видання книжки у цей вельми непростий революційний час.

Сергій Плохій
Кембридж, Массачусетс
16 січня 2015 року